

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING TA‘LIMIIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INTERFAOL METODLARNING O‘RNI

Mamatxanova Nigora Adxam qizi

Ergashova Halimaxon Avaz qizi

NamDPI BTS-BU-25 guruh talabalari

Abduraxmonova Gulasal Ravshanovna

NamDPI o‘qituvchisi, pedagogika fanlari

bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23360310>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta‘limiy faolligini oshirishda interfaol metodlarning qanchalar ahamiyatli ekanligi yoritib o‘tilgan. Shuningdek, boshlang‘ich sinflarda interfaol metodlar, ularning turlari, boshlang‘ich sinflarda qo‘llash usullari haqida ma‘lumot berilgan. Dars jarayonida zamonaviy usullarni tatbiq etish orqali o‘quvchilarning mantiqiy fikrlash, jamoada ishlash hamda mustaqil ta‘lim olish ko‘nikmalarini rivojlantirish yo‘llari ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, ta‘limiy faollik, interfaol metodlar, ta‘lim jarayoni, ko‘nikma.

Аннотация: В данной статье освещается значимость интерактивных методов в повышении учебной активности учащихся начальных классов. Также представлена информация об интерактивных методах, их видах и способах применения в начальных классах. Показаны пути развития у учащихся навыков логического мышления, работы в команде и самостоятельного обучения путем внедрения современных методов в учебный процесс.

Ключевые слова: начальное образование, учебная активность, интерактивные методы, учебный процесс, навык.

Abstract: This article highlights the importance of interactive methods in increasing the learning activity of primary school students. It also provides information on interactive methods, their types, and application techniques in primary grades. Furthermore, it demonstrates ways to develop students' logical thinking, teamwork, and self-learning skills through the implementation of modern methods in the educational process.

Key words: primary education, learning activity, interactive methods, educational process, skill.

Bugungi kunda ta‘lim tizimining oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bu o‘shib kelayotgan yosh avlodga faqatgina tayyor bilimlarni berish emas, balki ularni mustaqil fikrlashga, ma‘lumotlarni tahlil qilishga va hayotda qo‘llay olishga o‘rgatishdir. Bu jarayon, shubhasiz, ta‘limning poydevori hisoblangan boshlang‘ich sinflardan boshlanadi. Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning dars davomida diqqatni uzoq vaqt jamlay olmasligi, aqliy toliqishga moyilligi hamda ta‘limiy ma‘lumotlarni o‘yin elementlari orqali oson o‘zlashtirishi zamonaviy darslarda an‘anaviy, ya‘ni bir tomonlama axborot uzatish usullaridan voz kechishni taqozo etadi. Mazkur jarayonda interfaol metodlar o‘quvchilarni faol bilim olishga undovchi, ularning darsga bo‘lgan qiziqishini doimiy rag‘batlantiruvchi eng samarali pedagogik

texnologiya hisoblanadi. Shuningdek, o‘quvchilarni darsga bolgan qiziqishlarini va ta‘limiy faolliklarini oshirish maqsadida yuqori malakali o‘qituvchilar turli xil interfaol metodlardan foydalanishmoqda. Interfaol metod – ta‘lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi faollikni oshirish, o‘quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirish va bolalarning mantiqiy va erkin fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ma‘lumki, ta‘lim o‘qituvchi va o‘quvchilarning hamkorlikdagi faoliyati bo‘lib, ushbu jarayonda shaxsning taraqqiyoti, uning ma‘lumoti va tarbiyasi ham amalga oshadi. Darsda o‘qituvchi o‘z bilimi, ko‘nikma va malakalarini kerakli mashg‘ulotlar vositasida o‘quvchilarga yetkazadilar, o‘quvchilar esa uni o‘zlashtirib borishi natijasida undan foydalanish qobiliyatiga ega bo‘ladilar. Boshlang‘ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanishning muhim jihati shundaki, kichik yoshdagi o‘quvchilar ko‘proq amaliy faoliyat, o‘yin, savol-javob va o‘zaro muloqot orqali bilimlarni yaxshi o‘zlashtiradilar. Shu sababli darslarda “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Bumerang”, “Venn diagrammasi”, “Baliq skeleti”, “Zinama-zina” kabi metodlardan o‘rinli foydalanish mumkin. Interfaol metodlar qo‘llanilganda, bilimlarni o‘zlashtirish samaradorligi (Amerikalik pedagog **Edgar Deylning "O‘zlashtirish konusi"** nazariyasiga ko‘ra):

Ma‘ruza tinglanganda: **5%**

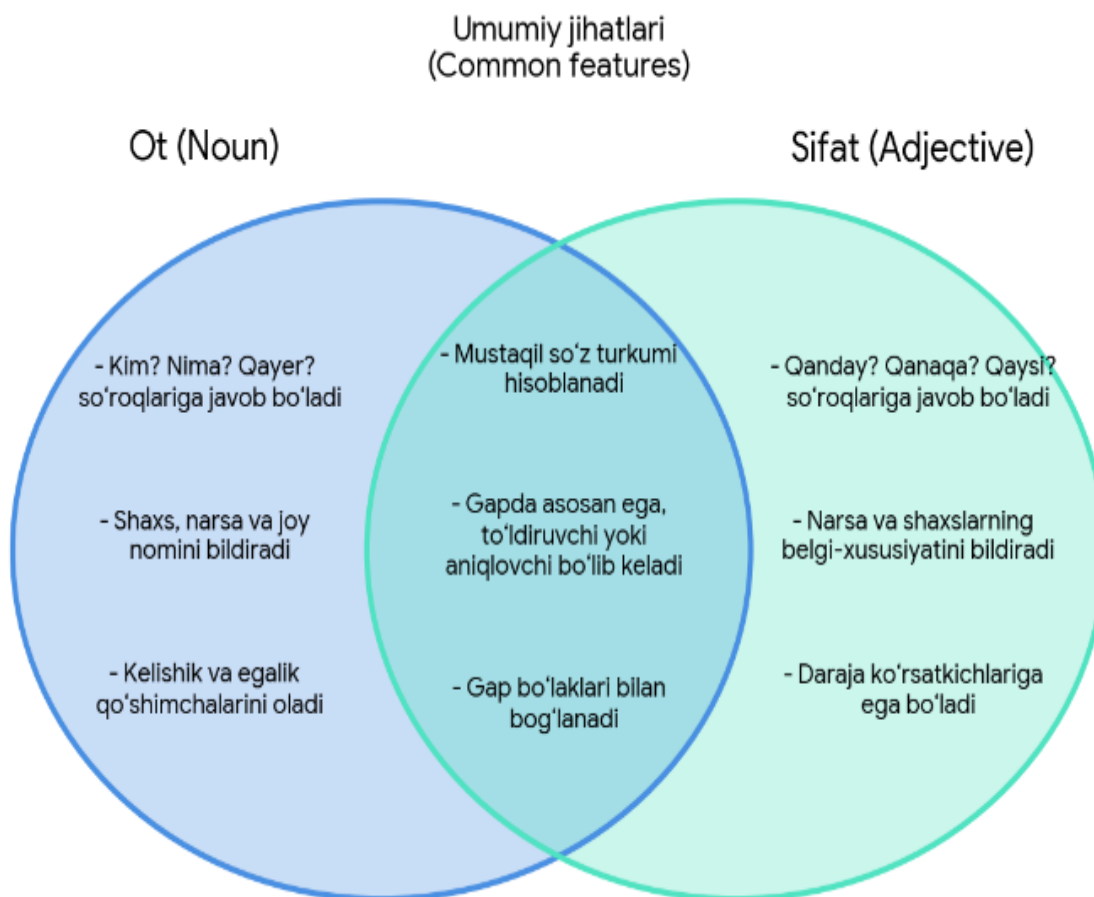
Kitob o‘qilganda: **10%**

Interfaol metodlar va munozaralarda: 50%

Amaliy o‘yinlar va sahnalashtirishda: 75-90% gacha ko‘tariladi. Boshlang‘ich sinf darslarida interfaol metodlarni amaliyotga joriy etish o‘qituvchidan muayyan pedagogik qonuniyatlar va "oltin qoidalar"ga qat‘iy rioya qilishni talab etadi. Birinchidan, ta‘lim jarayonida qo‘llaniladigan har qanday metod o‘quvchilarning yosh va psixofiziologik imkoniyatlariga to‘liq mos kelishi shart, ya‘ni 1-2-sinflarda sensorika va diqqatni shakllantiruvchi sodda didaktik o‘yinlar yetakchi o‘rin tutsa, 3-4-sinflarga kelib mantiqiy fikrlashni o‘stiruvchi jamoaviy loyihalarga urg‘u beriladi. Ikkinchidan, metod samarali natija berishi uchun sinfda ijobiy psixologik muhit yaratilishi, bolada xato qilish qo‘rquvi butunlay yo‘q qilinishi lozim; bunda o‘qituvchi o‘quvchini keskin to‘xtatib "Noto‘g‘ri javob berding" deyish o‘rniga, "Sening fikring juda qiziqarli, kelinglar, uni yana kim to‘ldiradi?" kabi rag‘batlantiruvchi hamkorlik muloqotini yo‘lga qo‘yishi zarur. Uchinchidan, ushbu jarayonlar darsning aniq vaqt reglamentiga bo‘ysundirilishi, ya‘ni interfaol faoliyat dars davomida 10-15 daqiqadan oshmasligi kerak, aks holda tizimli dars o‘z-o‘zidan shunchaki ko‘ngilochar o‘yinga aylanib ketadi va mashg‘ulotning pirovard didaktik maqsadi o‘z q iymatini yo‘qotadi.

Venn

diagrammasi

Misol uchun yuqorida tasvirlangan Venn diagrammasi boshlang‘ich sinf ona tili darslarida o‘quvchilarga ikki yoki undan ortiq tushuncha, hodisa yoki so‘z turkumlarini o‘xshash va farqli jihatlarni aniqlashda yordam beradi. Masalan, “Ot va sifat” mavzusini o‘rganishda o‘quvchilar ushbu so‘z turkumlarining o‘ziga xos va umumiy xususiyatlarini diagramma asosida taqqoslaydilar. Bunday topshiriq o‘quvchilarning tahlil qilish, taqqoslash, mustaqil fikrlash va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur metodlar o‘quvchilarning darsdagi ishtirokini yaxshilaydi, tanqidiy fikrlashlari kuchayadi va ularda qaror qabul qilish ko‘nikmalari shakllanadi. Qolaversa, O‘zbekiston Respublikasi Ta‘lim vazirligining so‘nggi tavsiyalari va qo‘llanmalarida ham interfaol metodlarning samarali qo‘llanilishi ta‘kidlab o‘tilgan. Interfaol metodlarning samaradorligi, Prince tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlar yordamida o‘quvchilarning bilim egallash darajasi an‘anaviy metodlarga nisbatan 15–25 % ga yuqori bo‘ladi. Bu esa interfaol metodlarning ta‘lim jarayonida samaradorligini ilmiy asoslaydi. Bundan tashqari, ta‘limda interfaol metodlarning samaradorligi masalasi pedagogika fanida ham uzoq yillardan beri tadqiq qilib kelinmoqda. Ilmiy manbalar shuni ko‘rsatadiki, interfaol metodlar an‘anaviy dars metodlariga nisbatan o‘quvchilarning bilim egallash darajasini oshiradi va ularning muloqot, tahlil, tanqidiy fikrlash hamda muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

O‘qituvchi dars jarayonlarida interfaol metodlardan foydalanish orqali o‘quvchida jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishga ham erishadi. Bu borada Kagan interfaol

metodlarni qo‘llashda kichik guruhlar bilan ishlashni tavsiya qiladi. Shu bilan birga, interfaol metodlarni qo‘llash jarayonida ba‘zi cheklovlar mavjud: masalan, katta guruhlar bilan ishlashda har bir o‘quvchining faol ishtirokini ta‘minlash qiyinligi, o‘qituvchining metodik tayyorgarligi yetarli bo‘lmasligi va resurslar yetishmovchiligi. Shu sababli, interfaol metodlarni samarali qo‘llash uchun darslarni puxta rejalashtirish, kichik guruhlarni tashkil etish va zamonaviy ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish zarur.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi va ta‘limiy faolligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bunday metodlar orqali o‘quvchilar mustaqil fikrlash, fikrini erkin ifodalash, tahlil qilish va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Interfaol metodlarni dars maqsadi va o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos ravishda to‘g‘ri tashkil etish ta‘lim samaradorligini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muxammadiyev, S., Majidov, R. Interfaol metodlar va oliy ta‘limda ularning amaliy qo‘llanilishi. *Pedagogika va Innovatsiyalar*, 8(1), 2001 y. 33–42
2. Kagan, S. *Cooperative Learning*. San Clemente: Kagan Publishing. 2018 y.
3. Prince, M. Does Active Learning Work? A Review of the Research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 2004 y. 223–231
4. O‘zbekiston Respublikasi Ta‘lim vazirligi, *Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar qo‘llanmasi*. Tashkent 2022 y.
5. Adilov, Z. Ta‘limda interfaol metodlar va ularning samaradorligi. *Journal of Pedagogical Research*, 12(2), 2020 y. 45–56